

EDYCJE RELACJI JANA GORYŃSKIEGO (XVI WIEK) Z ZIEMI ŚWIĘTEJ

Olgierd Lenczewski

Szkoła Główna Mikołaja Kopernika w Krakowie – doktorant

Nicolaus Copernicus Superior School in Kraków

Doctoral Student

e-mail: leniecl@wp.pl

<https://orcid.org/0000-0001-6567-328X>

Streszczenie. W niniejszym artykule omówiono rękopis peregrynacji do Ziemi Świętej autorstwa mazowieckiego szlachcica Jana Goryńskiego i jego dwa wydania (1914, 1966). Zauważono, że edycje te w wielu miejscach nie pokrywają się z manuskrytem. Dotychczas badacze nie wychwycili tych rozbieżności, gdyż sięgali wyłącznie do drukowanych wersji utworu. Nie interesowało ich też gruntowne przebadanie relacji, w celu określenia problematycznych zagadnień zawartych w deskrypcji. Do tej pory jedyną cenną pracą na temat dzieła Goryńskiego, która wnosi wiele nowych ustaleń, jest artykuł Mariana Chachaja (2004).

Słowa kluczowe: staropolskie relacje z Ziemi Świętej; Jan Goryński; Palestyna; pamiętnikarstwo

Celem niniejszego artykułu jest ukazanie różnic pomiędzy manuskrytem relacji Jana Goryńskiego z Ziemi Świętej a jego drukowanymi wersjami oraz wykazanie, że tekst ten wymaga ponownej edycji.

O Janie Goryńskim z Ojrzanowa h. Poraj (1540/1541-1562), synu Piotra i Agnieszki Sobockiej, wojewodzicu mazowieckim i literacie, nie ma zbyt wielu informacji. Studiował na niemieckich uniwersytetach¹: w Wittenberdze (od 10 kwietnia 1556 roku)² oraz we Frankfurcie nad Odrą (październik 1556 –

¹ D. ŻOŁĄDŹ-STRZELCZYK, *Peregrinatio academica. Studia młodzieży polskiej z Korony i Litwy na akademiach i uniwersytetach niemieckich w XVI i pierwszej połowie XVII w.*, Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM 1996, s. 212.

² *Album Academiae Vitebergensis ab A.Ch. 1502 usque ad A. 1602*, t. 1, ed. C. E. Foerstemann, Lipsiae 1841, s. 315. Na liście studentów wpisany jako: Johannes Gorniski a Orrzanoro, Magnifici

kwiecień 1557)³, a w 1559 roku udał się do Ziemi Świętej. Do tej pory nie wiadomo, gdzie przebywał w latach 1560-1561. Największe trudności sprawiało badaczom ustalenie daty jego urodzin, śmierci oraz peregrynacji. Rok śmierci Goryńskiego (1562) ustalił Wacław Urban⁴. Datę urodzenia (1540/1541) i pielgrzymki (1559) doprecyzował dopiero Marian Chachaj⁵. Goryński pozostawił po sobie rękopiśmienny pamiętnik pt. *Iam Sequitur Peregrinatio Generosi Domini Joannes Gorinski*⁶. Obecnie badacze dysponują jego XVII-wieczną kopią⁷, która znajduje się w Bibliotece Narodowej w Warszawie. Pamiętnik Goryńskiego uznaje się za pierwszy polskojęzyczny opis Ziemi Świętej⁸.

Manuskrypt ten jest niekompletny, wskazują na to pojawiające się w tekście luki: „patron na to przyzwolić nie chciał, [tj. na udanie się nad Jordan – O.L.] myśmy [...]”⁹ oraz odsyłacze: „co za ludzie w kościele tym [tj. Grobu Pańskiego – O.L.] mieszkają to najdziesz niżej na końcu po łacinie”¹⁰, „przede mszą [w bazylice Grobu Bożego – O.L.] pasował Gardyan na rycerstwo sześć inderlandów; ceremonia abo sposób jakim są pasowani, najdziesz niżej napisano na ostatecznej karcie tych ksiąg”¹¹, „ostatek, co się z nami na morzu do Cypru jadąc działo najdziesz w Kalendarzu Pauli z Beri”¹².

Po raz pierwszy zachowaną część pamiętnika ogłosił drukiem Władysław T. Baranowski w 1914 roku¹³. W 1966 roku w *Antologii pamiętników polskich XVI w.*

ac Illustris Domini Petri Gornski Palatini ac Vicegerentis ducatus Masouiae Capitanei Versamensis et Cziechanouiensis filius.

³ *Aeltere Universitäts-Matrikeln*, Bd. 1: *Universität Frankfurt A. O (1506-1648)*, hrsg. V.E. Friedlaender, Leipzig 1887, s. 141. Na liście studentów wpisany jako: Joannes Gorinsky.

⁴ W. URBAN, *Daty życia niektórych osób z XVI w. związanych z Krakowem. Przyczynki źródłowo-biograficzne*, „Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej” 1991, nr 1-2, s. 88.

⁵ M. CHACHAJ, *Jana Goryńskiego Peregrynacja do Ziemi Świętej na tle epoki*, w: *Staropolski ogląd świata. Materiały z konferencji Wrocław 23-24 października 2004 r.*, red. B. Rok, F. Wolański, Wrocław: Instytut Historyczny Uniwersytetu Wrocławskiego – Wrocławskie Towarzystwo Miłośników Historii 2004, s. 16-21.

⁶ Biblioteka Narodowa w Warszawie, *Iam Sequitur Peregrinatio Generosi Domini Joannes Gorinski*, rkps BOZ 1202, s. 249-273 [dalej: *Iam Sequitur*].

⁷ K. OSSOWSKA-KULIŃSKA, *Przestrzeń Ziemi Świętej w szesnastowiecznych deskrypcjach polskich pielgrzymów*, Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego 2022, s. 132.

⁸ B. BARANOWSKI, *Goryński Jan h. Poraj (w. XVI)*, autor „*Peregrynacji do Ziemi Świętej*”, w: *Polski słownik biograficzny*, t. 8, Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich 1959-1960, s. 322; W. i T. SŁABCZYŃSCY, *Słownik podróżników polskich*, Warszawa: Wiedza Powszechna 1992, s. 125.

⁹ *Iam Sequitur*, s. 263.

¹⁰ Tamże, s. 260.

¹¹ Tamże, s. 263.

¹² Tamże, s. 269.

¹³ [J. GORYŃSKI], *Peregrynacja do Ziemi Świętej Jana Goryńskiego*, w: *Dwie peregrynacje z XVI wieku* [dalej: *Goryński 1914*], wyd. W.T. Baranowski, „Prace Komisji do Badań nad Historią Literatury i Oświaty” [Warszawa] 1914, t. 1, s. 263-289.

za sprawą Mariana Kaczmarka i Stanisława Drewniaka opublikowano fragmenty deskrypcji Goryńskiego¹⁴. Niestety, w obu przypadkach dokument ten jest niezgodny z założeniami *Instrukcji wydawniczej dla źródeł historycznych od XVI do połowy XIX w.*, dlatego wymaga ponownego wydania. *Nota bene* Baranowski nie miał możliwości odnieść się do tych wytycznych, gdyż instrukcję opublikowano w latach pięćdziesiątych XX wieku¹⁵.

W edycji Baranowskiego można zauważyć następujące rozbieżności:

- Około 40 opuszczeń w tekście, np.: „w którym [powiadają] P. Hieremiasz księgi [swe] spisał”¹⁶, „Na tym że miejscu [powiadają, iż] Dawid Goliata zabił”¹⁷, „[item] dom Łazarzów”¹⁸, „przyjachaliśmy do okrętu już prawie [w nocy] po poświecie”¹⁹, „gdy już [słońce zachodziło] przyjechaliśmy do miasta”²⁰, „w tej kaplicy jest kamień, który był [odwalon] od grobu Pańskiego”²¹. Wyżej wymienione luki nie zaburzają sensu zdań. Jednak pojawiają się braki, które zakłócają logikę narracji, np.: „płasał przeciwko swojemu [zawojowi], który był na ziemi porzucił”²², „byli msze w onym kościele, gdzie jest kamień, który był odwalon od grobu Pańskiego. [Po wieczerzy szli pielgrzymi trzecikroć do kościoła Grobu Pańskiego]. Jam został przy Panu Podkomorzem”²³.
- Językowe uwspółcześnienia, np.: z „obtocić” na „obrócić”²⁴, z „Item dom Herodów” na „Item dom Herodowy”²⁵, z „lavacrum” na „sadzawka”²⁶, z „liotrów” na „łotrów”²⁷, z „mieskich” na „miejskich”²⁸, z „Calvariae” na „Kalwarya”²⁹, z „Kaiphaszów” na „Kajfaszów”³⁰, z „angioł” na „anioł”³¹.

¹⁴ J. GORYŃSKI, *Peregrynacja do Ziemi Świętej*, w: *Antologia pamiętników polskich XVI w.*, red. R. Pollak, oprac. S. Drewniak, M. Kaczmarek, Wrocław: Ossolineum 1966, s. 13-29.

¹⁵ *Instrukcja wydawnicza dla źródeł historycznych od XVI w. do poł. XIX w.*, red. K. Lepszy, Wrocław: Zakład im. Ossolińskich 1953.

¹⁶ *Iam Sequitur*, s. 255; *Goryński 1914*, s. 267.

¹⁷ Tamże.

¹⁸ Por. *Iam Sequitur*, s. 257; *Goryński 1914*, s. 269.

¹⁹ Por. *Iam Sequitur*, s. 269; *Goryński 1914*, s. 283.

²⁰ Por. *Iam Sequitur*, s. 270; *Goryński 1914*, s. 285.

²¹ Por. *Iam Sequitur*, s. 260; *Goryński 1914*, s. 272.

²² Por. *Iam Sequitur*, s. 252; *Goryński 1914*, s. 264.

²³ Por. *Iam Sequitur*, s. 263; *Goryński 1914*, s. 276.

²⁴ Por. *Iam Sequitur*, s. 249; *Goryński 1914*, s. 263.

²⁵ Por. *Iam Sequitur*, s. 258; *Goryński 1914*, s. 270.

²⁶ Por. *Iam Sequitur*, s. 256; *Goryński 1914*, s. 269.

²⁷ Por. *Iam Sequitur*, s. 265; *Goryński 1914*, s. 280.

²⁸ Por. *Iam Sequitur*, s. 259; *Goryński 1914*, s. 272.

²⁹ Tamże.

³⁰ Por. *Iam Sequitur*, s. 260; *Goryński 1914*, s. 273.

³¹ Por. *Iam Sequitur*, s. 261; *Goryński 1914*, s. 274.

- Przeinaczenia, niekiedy wpływające na logikę zdania, np.: z „gdy był od żydów koronowan” na „gdy był od żydów pojman”³², z „wszakże” na „w Balezze [?]”³³ lub „wsza le że”³⁴ albo „wszaliże”³⁵, z „mieliśmy pokój aż do onej kapliczki, która w górach jest, przy której tam ustawicznie cło wybierają” na „mieliśmy pokój aż do onej kaplicy, która w górach jest, przy której tam ustawicznie do wybierają. [?]”³⁶.

Poza tym wydawca nie trzyma się pierwotnego układu treści – samowolnie zmienia kompozycję narracji, np. wymienia jednym ciągiem miejsca święte opisane przez Goryńskiego, stosuje nieuzasadnione zmiany, np.: z „CHRYSTUS na Chrystus”³⁷, z „BETLEEM na Betleem”³⁸, z „dziewiętnastego na 19-go”³⁹, a także nierzadko pomija interpunkcję⁴⁰.

W reedycji fragmentów opisu z 1966 roku dokonano wielu poprawek odnośnie do edycji z 1914 roku: m.in. uzupełniono luki oraz sprostowano niektóre błędy. Pomimo wprowadzenia pewnych zmian, reedycja tekstu peregrynacji nie jest doskonała, gdyż nie zastosowano się do wspomnianej już instrukcji wydawniczej oraz powielono niektóre błędy Baranowskiego.

STAN BADAŃ

Przed 1914 rokiem rękopis relacji autorstwa Jana Goryńskiego nie był znany wielu badaczom. W swoich pracach nie wzmiankują o nim m.in.: ks. Wacław Muratowicz⁴¹, Tytus Tobler⁴², Mathias Bersohn⁴³, Reinhold Röhricht⁴⁴ oraz o. Norbert Golichowski OFM⁴⁵.

³² Por. *Iam Sequitur*, s. 259; *Goryński 1914*, s. 272.

³³ Por. *Iam Sequitur*, s. 257; *Goryński 1914*, s. 269.

³⁴ Por. *Iam Sequitur*, s. 268; *Goryński 1914*, s. 282.

³⁵ Por. *Iam Sequitur*, s. 268; *Goryński 1914*, s. 283.

³⁶ Por. *Iam Sequitur*, s. 265; *Goryński 1914*, s. 279.

³⁷ Por. *Iam Sequitur*, s. 259; *Goryński 1914*, s. 272.

³⁸ Por. *Iam Sequitur*, s. 261; *Goryński 1914*, s. 275.

³⁹ Por. *Iam Sequitur*, s. 274; *Goryński 1914*, s. 289.

⁴⁰ Por. *Iam Sequitur*, s. 252-254; *Goryński 1914*, s. 265-266.

⁴¹ W. MURATOWICZ, *Gloria sacrosancti Hierosolymitani Sepulchri Christi Domini*, Warszawa 1755.

⁴² *Bibliographia Geographica Palestinae*, oprac. T. Tobler, Leipzig 1867.

⁴³ M. BERSOHN, *Kilka słów o polskich podróżnikach i ich dziełach*, Warszawa 1868.

⁴⁴ *Bibliotheca Geographica Palestinae*, oprac. R. Röhricht, Berlin 1890.

⁴⁵ Archiwum Prowincji OO. Bernardynów w Krakowie, Norbert Golichowski, *Palestyna, czyli pokłosie zebrane z różnych autorów i własne spostrzeżenia*, rkps RGP-k-93; RGP-k-94, k. 66; tamże, *Zapiski o. Norberta Golichowskiego: notatki różne z Palestyny* [...], rkps RGP-k-96; por. O. LENCZEWSKI, *Zbiór notatek i zapisków o Ziemi Świętej o. Norberta Golichowskiego OFM w Archiwum Prowincji*

W XX wieku do manuskryptu sięgnęli – jak wspomniano – tylko jego wydawcy. Pozostali uczeni korzystali wyłącznie z ich edycji⁴⁶. Największą trudność sprawiało im precyzyjne określenie daty peregrynacji mazowieckiego szlachcica do Palestyny.

Kilku badaczy opis Jana z Ojrzanowa oceniło krytycznie. Zdaniem Stanisława Rygiela „dziennik podróży nie zdradza wielkiej inteligencji i wykształcenia autora; notuje on tylko zewnętrzne wypadki i nieprzyjemności drogi z Jaffy (1 sierpnia), po Palestynie, do Ramy, przez Cypr”⁴⁷. W opinii Aleksandra Brücknera pamiętnik Goryńskiego nie ma wartości poznawczej: „nie zawierał nic ciekawego ponad opis

OO. Bernardynów w Krakowie, w: *Zbiory archiwalne w archiwach i poza archiwami*, red. D. Magier, Siedlce: Archiwum Państwowe w Siedlcach – Wydawnictwo Naukowe UwS 2024, s. 148.

⁴⁶ S. RYGIEL, *Palestyna. Podróże Polaków do Palestyny*, w: *Wielka Encyklopedia Powszechna Ilustrowana*, t. 55, Warszawa: Wydawnictwo S.J. Sikorskiego 1914, s. 105; K. HARTLEB, *Polskie dzienniki podróży w XVI w., jako źródło do współczesnej kultury*, Lwów 1920, s. 21, 53, 76, 84; *Goryński Jan*, w: *Wielka Ilustrowana Encyklopedia Powszechna*, t. 5, Kraków: Gutenberg 1929, s. 284; J.S. BYSTRON, *Polacy w Ziemi Świętej, Syrii i Egipcie 1147-1914*, Kraków: „Orbis” 1930, s. 21-27; A. BRÜCKNER, *Dzieje kultury polskiej*, t. 2: *Polska u szczytu potęgi*, Kraków: Krakowska Spółka Wydawnicza 1930, s. 607; S. ZIELIŃSKI, *Mały słownik pionierów polskich kolonialnych i morskich. Podróżnicy, odkrywcy, zdobywcy, badacze, eksploratorzy, emigranci – pamiętnikarze, działacze i pisarze emigracyjni*, Warszawa: Nakładem Instytutu Wydawniczego Ligi Morskiej i Kolonjalnej 1933, s. 133; Biblioteka PAU i PAN w Krakowie, *Notaty ks. Jana Fijałka: „Pątnictwo polskie. Pielgrzymki do Ziemi Świętej” XI–XVIII w.*, rkps 5313. W zapiskach tych brak wzmianki o Goryńskim; H. BARYCZ, *Z zagadnień podróżnictwa polskiego w dawnych wiekach*, „Przegląd Współczesny” 1938, nr 10, s. 68; B. BARANOWSKI, *Znajomość Wschodu w dawnej Polsce do XVIII w.*, Łódź: Łódzkie Towarzystwo Naukowe 1950, s. 188-189; B. OLSZEWICZ, *Geografia polska w okresie odrodzenia*, Warszawa: PIW 1957, s. 31; S.A. KORWIN, *Stosunki Polski z Ziemią Świętą*, Warszawa: PAX 1958, s. 71-72; M. KACZMAREK, *Szkice z typologii pamiętnikarstwa staropolskiego w XVI*, „Prace Polonistyczne” 17 (1961), s. 32; M. KACZMAREK, *Specyfika peregrynacji wśród staropolskich form pamiętnikarskich XVI w.*, w: *Munera litteraria. Księga ku czci Profesora Romana Pollaka*, red. W. Dworzaczek, Poznań: Wydawnictwo PAN 1962, s. 98; J. PERTEK, *Polacy na morzach i oceanach*, t. 1: *Do roku 1795*, Poznań: Wydawnictwo Poznańskie 1981, s. 299-301; J. DANECKI, *Orient a literatura polska. Arabskie kraje*, w: *Literatura polska. Przewodnik encyklopedyczny*, red. Cz. Hernas, t. 2, Warszawa: PWN 1985, s. 89; S. BURKOT, *Polskie podróżopisarstwo romantyczne*, Warszawa: PWN 1988, s. 19, 43; W. SŁABCZYŃSKI, *Polscy podróżnicy i odkrywcy*, Warszawa: PWN 1988, s. 30; B. MAJEWSKA, *Wschód w kulturze i piśmiennictwie*, w: *Słownik literatury staropolskiej*, red. T. Michałowska, Wrocław–Warszawa–Kraków: Zakład Narodowy im. Ossolińskich 1990, s. 917; H. DZIECHCIŃSKA, *O staropolskich dziennikach podróży*, Warszawa: IBL PAN 1991, s. 85; W. i T. SŁABCZYŃSCY, *Słownik podróżników polskich*, s. 125; E. KOTARSKI, *Sarmaci i morze: marynistyczne początki w literaturze polskiej XVI-XVII wieku*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN 1995, s. 312-313; J. KNOPEK, *Polacy w Grecji: historia i współczesność*, Bydgoszcz: Wydawnictwo Uczelniane WSP 1997, s. 70; J.J. KOPEĆ, *Kalwarie i cykle drogi krzyżowej w kulturze polskiej oraz ich związki z topografią Jerozolimy*, w: *Jerozolima w kulturze europejskiej*, red. P. Paszkiewicz, T. Zadrożny, Warszawa: Instytut Sztuki PAN 1997, s. 227; M.M. DZIEKAN, *Polacy a świat arabski: słownik biograficzny*, Gdańsk: Wydawnictwo Inne 1998, s. 40.

⁴⁷ S. RYGIEL, *Palestyna*, s. 105.

nędy i ucisku, jakich pielgrzymi doznawali”⁴⁸. Z perspektywy Mariana Kaczmarka: „sam diariusz napisany ciężko strawnym i nieudolnym stylem [...]”, a zawarty w nim materiał jest powierzchowny⁴⁹. Według Barbary Majewskiej swawolny tok narracji opisu spowodował, że wydano go dopiero w 1914 roku⁵⁰. Nieco subtelniej deskrypcję tę zrecenzował Rafał Zarębski. Podobnie jak wyżej wymienieni badacze, wskazał na jej niedoskonałości, aczkolwiek zakwestionował, jakoby opis ten nie miał walorów poznawczych⁵¹. Docenił go też za nieprzewodnikowy układ⁵².

W XX wieku wzmianka o deskrypcji Goryńskiego pojawiła się także w literaturze światowej za sprawą o. Augustina Arcego OFM. Omówił ją w swojej pracy, w której skupił się na relacjach palestyńskich z XV-XIX wieku⁵³. Tekst peregrynacji udostępnił mu Czesław Horain⁵⁴.

W XXI wieku nadal powoływano się na edycje Baranowskiego oraz Kaczmarka i Drewniaka⁵⁵. Do rękopisu pamiętnika Goryńskiego sięgnął dopiero wspomniany

⁴⁸ A. BRÜCKNER, *Dzieje kultury*, s. 218.

⁴⁹ M. KACZMAREK, *Szkice z typologii*, s. 32.

⁵⁰ B. MAJEWSKA, *Wschód w kulturze*, s. 917.

⁵¹ R. ZARĘBSKI, *Onomastykon szesnastowiecznych relacji z podróży do Ziemi Świętej*, w: *Nazwy własne a społeczeństwo*, red. R. Łobodzińska, t. 2, Łask: Oficyna Wydawnicza Leksem 2010, s. 449.

⁵² Tamże.

⁵³ A. ARCE, *Itinerarios raros y preciosos de Palestina: extractos, aportaciones y notas críticas*, Jerusalem: Imprenta de Tierra Santa 1963, s. 9-11. Poza nią w publikacji tej opracował jeszcze 13 relacji.

⁵⁴ A. PATEK, *Kolekcja Czesława Horaina w zbiorach Archiwum Instytutu Polskiego i Muzeum im. Gen. Sikorskiego w Londynie jako źródło do badań nad dziejami Polaków w Ziemi Świętej*, „Studia Migracyjne – Przegląd Polonijny” 2021, nr 1, s. 244; Cz. HORAIN, *Na tropie Polaków w Ziemi Świętej: rejestr pielgrzymów i podróżników polskich do Ziemi Świętej przybyłych w latach 1845-1921, 1931-1947*, oprac. M. Kłakus, Katowice-Toulon: WueM 2022, s. 28-29.

⁵⁵ Zob. np.: J. BASISTA, *O nawiedzaniu miejsc świętych przez sarmackich podróżników*, w: *Rzeczpospolita wielu wyznań. Materiały z międzynarodowej konferencji, Kraków, 18-20 listopada 2002*, red. A. Kaźmierczyk, A.K. Link-Lenczowski, M. Markiewicz, K. Matwijowski, Kraków: Księgarnia Akademicka 2004, s. 285; M. NOWAK, *Polacy na Bliskim Wschodzie (XVI-XVIII w.)*, „Prometeusz” 2004, nr 3, s. 21-22; J. RABA, *Ziemia Święta oczyma Polaków epoki renesansu*, w: *Rzeczpospolita między okcydentalizmem a orientalizacją*, t. 1: *Przestrzeń kontaktów*; t. 2: *Przestrzeń wyobrażeń*, red. F. Wolański, R. Kołodziej (Staropolski ogląd świata), Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek 2009, s. 262-289; S. JANKOWSKI, „Do kraju tego...” *Pielgrzymowanie do Ziemi Świętej jako praktyka religijna*, „Paedagogia Christiana” 13 (2009), nr 1 (23), s. 74; R. ZARĘBSKI, *Onomastykon szesnastowiecznych relacji*, s. 449; D. KULCZYCKA, *Obraz Ziemi Świętej w prozie polskiej doby romantyzmu*, Zielona Góra: Oficyna Wydawnicza UZ 2012, s. 524; P. TAFIŁOWSKI, „Imago Turci”: *studium z dziejów komunikacji społecznej w dawnej Polsce (1453-1572)*, Lublin: Wydawnictwo UMCS 2013, s. 210; L. WOJCIECHOWSKI, *Do świętej Katarzyny na Synaju i w Aleksandrii: opis pielgrzymki w nurcie piśmiennictwa pątniczego – od Breydenbacha do Wargockiego (1486-1610)*, Lublin: Werset 2013, s. 86-87; R. ZARĘBSKI, *Bliski Wschód w XVI-wiecznych pamiętnikach polskich (na przykładzie wybranych kręgów tematycznych)*, „Przegląd Orientalistyczny” 2015, nr 3-4,

Marian Chachaj⁵⁶. Doszedł on do wniosku, że wersja tekstu peregrynacji przygotowana przez Baranowskiego „wymaga [...] starannego opracowania, zarówno pod względem filologicznym, jak i historycznym”⁵⁷. Ustalił też datę pielgrzymki Jana z Ojrzanowa do Ziemi Świętej.

Wcześniejsi badacze na podstawie informacji, które przekazał Goryński, próbowali wydatować czas jego pobytu w Palestynie. Zakładali, że odwiedził ją między 1560 a 1570 rokiem. Sugerowały to zawarte w tekście wzmianki. Pierwsza z nich dotyczyła następującego cytatu: „[...] przed dwudziestą lat [w pobliżu ruin kaplicy Zaśnięcia NMP – O.L.] mury około miasta czyniono”⁵⁸. Tę część murów ukończono

s. 181; M. KACZMAREK, *Peregrynacje do Jerozolimy i Betlejem w XVI w. w świetle diariuszy Anzelmia Polaka, Jana Goryńskiego i Mikołaja Krzysztofa Radziwiłła „Sierotki”*, w: *Ecclesia et homines: instytucje i ludzie Kościoła w czasach Jagiellonów (XIV-XVI w.)*, red. A. Januszek-Sieradzka, Sandomierz: Wydawnictwo Diecezjalne i Drukarnia 2014, s. 117-146; K. OSSOWSKA, *Pierwsze opisy podróży Polaków do Ziemi Świętej – wprowadzenie do badań w ujęciu geopoetyki*, „Meluzyna” 2014, nr 1 (1), s. 21-33; K. OSSOWSKA, *Geopolityka w badaniach pierwszych opisów podróży Polaków do Ziemi Świętej*, w: *Badania młodych naukowców*, red. P. Szczepańczyk, t. 1, Siedlce: Wydawnictwo Unitas 2016, s. 183-197; K. OSSOWSKA, *O niespokojnych nocach polskich pielgrzymów zwiedzających Ziemię Świętą w XVI w.*, w: *Sen, marzenie, zaświaty w literaturze i kulturze*, t. 2: *Kultura*, red. P. Poterała, K. Ossowska, M. Sadowski, Łódź: Wydawnictwo UŁ 2017, s. 55-63; A. TETERYCZ-PUZIO, *Polscy krzyżowcy*, Poznań: Wydawnictwo Poznańskie 2017, s. 295; T. SŁABCZYŃSKI, *Słownik polskich podróżników i odkrywców*, Warszawa: Wydawnictwo Globograf 2017, s. 146; Ł. BURKIEWICZ, *Cyprus est terra Christianorum ultima. Wielokulturowy Cypr w oczach Polaków pielgrzymujących do Ziemi Świętej (do 1878 roku)*, w: *Terra Culturae: obszary, transfery, recepcje kultury, studia oraz szkice o kulturze i historii*, red. Ł. Burkiewicz, Kraków: Wydawnictwo Naukowe Akademii Ignatianum w Krakowie 2018, s. 226; K. OSSOWSKA, *Peregrynacja do Ziemi Świętej – rzecz o motywacji Jana Goryńskiego do odbycia pielgrzymki*, „Meluzyna” 2018, nr 1 (8), s. 5-15; K. OSSOWSKA, *Opisy fauny i flory Ziemi Świętej pochodzące z XVI-wiecznych relacji polskich pielgrzymów*, w: *Motyw flory i fauny w literaturze i kulturze*, red. M. Kuran, Łódź: Wydawnictwo UŁ 2018, s. 285-302; Ł. BURKIEWICZ, M. OCHMANEK, *Polski ruch pielgrzymkowy do Ziemi Świętej w okresie XII – koniec XVIII wieku: syntetyczne ujęcie*, w: *Polska kultura religijna: studia o polskiej religijności na przestrzeni wieków*, red. Ł. Burkiewicz, I. Kacmarzyk, J. Łukaszewska-Haberkowa, L. Zinkow, Kraków: Wydawnictwo Naukowe Akademii Ignatianum w Krakowie 2019, s. 59; J. MANDZIUK, *Polscy pielgrzymi do Ziemi Świętej w czasach staropolskich*, „Karpacki Przegląd Naukowy” 2021, nr 3, s. 160; S. SCHREINER, *Das Heilige Grab in russischen und polnischen Pilger- und Reiseberichten aus dem 12. bis 16. Jahrhundert*, w: *Jerusalem – Ziel, Vision, Vorbild. Fünf Geschichten eines Erinnerungsortes in Judentum, Christentum, Islam und Baha’i*, red. A. Fuess, V. Leppin, Tübingen: Mohr Siebeck 2021, s. 169-173; K. OSSOWSKA-KULIŃSKA, *Przestrzeń Ziemi Świętej*, s. 132-144; H. KACZMAREK, *Bliski Wschód w oczach polskich pielgrzymów i turystów XVI-XIX wieku*, w: *Podróże i dyplomacja: bezpośrednie kontakty polsko-arabskie*, red. A.S. Nalborczyk, M. Switat, Warszawa: Dialog 2023, s. 150.

⁵⁶ M. CHACHAJ, *Jana Goryńskiego Peregrynacja*.

⁵⁷ Tamże, s. 28.

⁵⁸ *Iam Sequitur*, s. 260.

w 1540 roku⁵⁹. W drugiej przyjęto, że Goryński musiał gościć w konwencie franciszkańskim na Górze Syjon przed rokiem 1561, gdyż klasztor znajdował się jeszcze w rękach Kustodii⁶⁰. W ostatniej z aluzji pamiętnikarz wspomina Cypr jako posiadłość wenecką, więc musiał przebywać na wyspie przed przejęciem jej przez Turków w 1570 roku⁶¹.

Goryński zdaniem o. Arcego bawił w Ziemi Świętej w 1559 roku, gdyż prowadzone przez niego notatki pokrywają się chronologicznie, dzień po dniu, z zapiskami o. Luca de Gubbio OSA, w których zakonnik podaje – wyraźnie – kiedy gościł w Ziemi Świętej⁶². Spostrzeżenie to nie było znane w dotychczasowych polskich opracowaniach.

Chachaj, podobnie jak o. Arce, skupił się na zapiskach sporządzanych przez Goryńskiego każdego dnia. Zwrócił w nich uwagę na wzmianki dotyczące mszy św. sprawowanych nad Grobem Pańskim 13, 15 i 20 sierpnia. W 1559 roku uroczystość Najświętszej Maryi Panny przypadała we wtorek, natomiast pozostałe wymienione dni wypadały w niedzielę⁶³.

Pomimo tego nadal w niektórych pracach pomijano to ustalenie⁶⁴. Nie odniósł się do niego także chorwacki badacz Krešimir Kužić⁶⁵.

WNIOSKI

Do tej pory tekst peregrynacji wydali W.T. Baranowski (1914) oraz Marian Kaczmarek i Stanisław Drewniak (1966). Edycje te pozbawione są aparatu naukowego. Wymagają rewizji, zestawienia z rękopisem oraz ponownego wydania.

W porównaniu do deskrypcji Goryńskiego inne XVI-wieczne relacje, jak o. Anzelma Polaka OFM czy Mikołaja Krzysztofa Radziwiłła „Sierotki” były ogłaszane drukiem jeszcze za życia twórców oraz wznawiane kilkakrotnie. Z tego względu to one, a nie przekaz mazowieckiego szlachcica doczekały się szerokiej recepcji.

⁵⁹ J. MURPHY-O’CONNOR, *Przewodnik po Ziemi Świętej*, tłum. M. Burdajewicz, Warszawa: Oficyna Wydawnicza „Vocatio” 1999, s. 29.

⁶⁰ W.T. BARANOWSKI, *Od wydawcy*, w: *Dwie peregrynacje*, s. 260.

⁶¹ Tamże.

⁶² A. ARCE, *Itinerarios raros*, s. 9.

⁶³ Por. *Tablica I: litery niedzieli oraz tablica II: dnie tygodnia*, w: *Chronologia polska*, red. B. Włodarski, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN 2007, s. 293-294.

⁶⁴ J. RABA, *Ziemia Święta*, s. 267; T. SŁABCZYŃSKI, *Słownik polskich podróżników*, s. 146.

⁶⁵ K. KUŽIĆ, *Hodočasnici palmieri iz Poljske i Litve u hrvatskim primorskim krajevima (1400-1600.) uz osvrt na Latvijce i Estonce*, „Povijesni Prilozi” 2018, nr 54, s. 114-115.

Relacje o. Anzelma Polaka OFM czy księcia Mikołaja Krzysztofa Radziwiłła „Sierotki” w XX i XXI wieku w porównaniu do wspomnień Goryńskiego były częściej badane. Stąd istnieje potrzeba ponownego „odkrycia” tego tekstu.

Pierwsi uczeni studiujący opis Goryńskiego odmówili mu wartości poznawczej. Osąd ten spowodował, że aż do badań Chachaja peregrynacją Jana z Ojrzanowa interesowano się marginalnie.

Zauważyłem, że wielu badaczy, którzy analizowali pamiętnik Jana z Ojrzanowa, odwoływało się wyłącznie do edycji peregrynacji z 1914 i 1966 roku.

Dotychczasowe studia nad relacją wykazały, że żaden z badaczy, oprócz o. Augustina Arcego i Mariana Chachaja, nie ustalił dokładnej daty peregrynacji.

W niniejszym artykule po raz pierwszy zaznaczono, że informacja o istnieniu niniejszej relacji pojawia się także w literaturze obcej.

BIBLIOGRAFIA

ŹRÓDŁA RĘKOPIŚMIENNE

Archiwum Prowincji OO. Bernardynów w Krakowie

Norbert Golichowski, *Palestyna, czyli pokłosie zebrane z różnych autorów i własne spostrzeżenia*, rkps RGP-k-93, RGP-k-94

Zapiski o. Norberta Golichowskiego: notatki różne z Palestyny [...], rkps RGP-k-96

Biblioteka Narodowa w Warszawie

Iam Sequitur Peregrinatio Generosi Domini Joannes Gorinski, rkps BOZ 1202, s. 249-273

Biblioteka Naukowa Polskiej Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Nauk w Krakowie

Notaty ks. Jana Fijalka: „Pątnictwo polskie. Pielgrzymki do Ziemi Świętej” XI-XVIII w., rkps 5313

ŹRÓDŁA DRUKOWANE

Aeltere Universitäts-Matrikeln, Bd. I: *Universität Frankfurt A. O. (1506-1648)*, hrsg. V. E. Friedlaender, Leipzig 1887.

Album Academiae Vitebergensis ab A.Ch. 1502 usque ad A. 1602, t. 1, ed. C. E. Foerstemann, Lipsiae 1841.

[J. GORYŃSKI], *Peregrynacja do Ziemi Świętej Jana Goryńskiego*, w: *Dwie peregrynacje z XVI wieku*, wyd. W.T. Baranowski, „Prace Komisji do Badań nad Historią Literatury i Oświaty” Warszawa 1914, t. 1, s. 263-289.

GORYŃSKI J., *Peregrynacja do Ziemi Świętej*, w: *Antologia pamiętników polskich XVI w.*, red. R. Pollak, oprac. S. Drewniak, M. Kaczmarek, Wrocław: Ossolineum 1966, s. 13-29.

OPRACOWANIA

- ARCE A., *Itinerarios raros y preciosos de Palestina: extractos, aportaciones y notas críticas*, Jerusalem: Imprenta de Tierra Santa 1963.
- BARANOWSKI B., *Znajomość Wschodu w dawnej Polsce do XVIII w.*, Łódź: Łódzkie Towarzystwo Naukowe 1950.
- BARANOWSKI B., *Goryński Jan h. Poraj (w. XVI), autor „Peregrynacji do Ziemi Świętej”*, w: *Polski słownik biograficzny*, red. K. Lepszy, t. 8, Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich 1959-1960, s. 322.
- BARANOWSKI W.T., *Od wydawcy*, w: *Dwie peregrynacje z XVI wieku*, wyd. W.T. Baranowski, „Prace Komisji do Badań nad Historią Literatury i Oświaty” [Warszawa] 1914, t. 1, s. 248-262.
- BARYCZ H., *Z zagadnień podróżnictwa polskiego w dawnych wiekach*, „Przegląd Współczesny” 1938, nr 10, s. 66-84.
- BASISTA J., *O nawiedzaniu miejsc świętych przez sarmackich podróżników*, w: *Rzeczpospolita wielu wyznań. Materiały z międzynarodowej konferencji, Kraków, 18–20 listopada 2002*, red. A. Kaźmierczyk, A.K. Link-Lenczowski, M. Markiewicz, K. Matwijowski, Kraków: Księgarnia Akademicka 2004, s. 281-291.
- BERSOHN M., *Kilka słów o polskich podróżnikach i ich dziełach*, Warszawa 1868.
- Bibliographia Geographica Palestinae*, oprac. T. Tobler, Leipzig 1867.
- Bibliotheca Geographica Palestinae*, oprac. R. Röhricht, Berlin 1890.
- BRÜCKNER A., *Dzieje kultury polskiej*, t. 2: *Polska u szczytu potęgi*, Kraków: Krakowska Spółka Wydawnicza 1930.
- BURKIEWICZ Ł., *Cyprus est terra Christianorum ultima. Wielokulturowy Cypr w oczach Polaków pielgrzymujących do Ziemi Świętej (do 1878 roku)*, w: *Terra Culturae: obszary, transfery, recepcje kultury. Studia oraz szkice o kulturze i historii*, red. Ł. Burkiewicz, Kraków: Wydawnictwo Naukowe Akademii Ignatianum w Krakowie 2018, s. 209-244.
- BURKIEWICZ Ł., OCHMANEK M., *Polski ruch pielgrzymkowy do Ziemi Świętej w okresie XII – koniec XVIII wieku: syntetyczne ujęcie*, w: *Polska kultura religijna: studia o polskiej religijności na przestrzeni wieków*, red. Ł. Burkiewicz, I. Kaczmarzyk, J. Łukaszewska-Haberkowa, L. Zinkow, Kraków: Wydawnictwo Naukowe Akademii Ignatianum w Krakowie 2019, s. 41-66.
- BURKOT S., *Polskie podróżopisarstwo romantyczne*, Warszawa: PWN 1988.
- BYSTRON J.S., *Polacy w Ziemi Świętej, Syrii i Egipcie 1147-1914*, Kraków: Księgarnia Geograficzna „Orbis” 1930.
- CHACHAJ M., *Jana Goryńskiego Peregrynacja do Ziemi Świętej na tle epoki*, w: *Staropolski ogląd świata. Materiały z konferencji Wrocław 23-24 października 2004 r.*, red. B. Rok, F. Wolański, Wrocław: Instytut Historyczny Uniwersytetu Wrocławskiego – Wrocławskie Towarzystwo Miłośników Historii 2004, s. 16-28.
- Chronologia polska*, red. B. Włodarski, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN 2007.
- DANECKI J., *Orient a literatura polska. Arabskie kraje*, w: *Literatura polska. Przewodnik encyklopedyczny*, red. Cz. Hernas, t. 2, Warszawa: PWN 1985, s. 89-91.
- DZIECHCIŃSKA H., *O staropolskich dziennikach podróży*, Warszawa: IBL PAN 1991.
- DZIEKAN M.M., *Polacy a świat arabski: słownik biograficzny*, Gdańsk: Wydawnictwo Inne 1998.
- Goryński Jan*, w: *Wielka Ilustrowana Encyklopedia Powszechna*, t. 5, Kraków: Gutenberg 1929, s. 284.
- HARTLEB K., *Polskie dzienniki podróży w XVI w., jako źródła do współczesnej kultury*, Lwów 1920.

- HORAIN Cz., *Na tropie Polaków w Ziemi Świętej: rejestr pielgrzymów i podróżników polskich do Ziemi Świętej przybyłych w latach 1845-1921, 1931-1947*, oprac. M. Kłakus, Katowice–Toulon: WueM 2022.
- Instrukcja wydawnicza dla źródeł historycznych od XVI w. do poł. XIX w.*, red. K. Lepszy, Wrocław: Zakład im. Ossolińskich 1953.
- JANKOWSKI S., „Do kraju tego...” *Pielgrzymowanie do Ziemi Świętej jako praktyka religijna*, „Peda-gogia Christiana” 13 (2009), nr 1 (23), s. 63-78.
- KACZMAREK H., *Bliski Wschód w oczach polskich pielgrzymów i turystów XVI-XIX wieku*, w: *Podróż i dyplomacja: bezpośrednie kontakty polsko-arabskie*, red. A.S. Nalborczyk, M. Switat, Warszawa: Dialog 2023, s. 133-164.
- KACZMAREK M., *Szkice z typologii pamiętnikarstwa staropolskiego w XVI*, „Prace Polonistyczne” 17 (1961), s. 25-40.
- KACZMAREK M., *Specyfika peregrynacji wśród staropolskich form pamiętnikarskich XVI w.*, w: *Munera litteraria. Księga ku czci Profesora Romana Pollaka*, red. W. Dworzaczek, Poznań: Wydawnictwo PAN 1952, s. 95-105.
- KACZMAREK M., *Peregrynacje do Jerozolimy i Betlejem w XVI w. w świetle diariuszy Anzelma Polaka, Jana Goryńskiego i Mikołaja Krzysztofa Radziwiłła „Sierotki”*, w: *Ecclesia et homines: instytucje i ludzie Kościoła w czasach Jagiellonów (XIV-XVI w.)*, red. A. Januszek-Sieradzka, Sandomierz: Wydawnictwo Diecezjalne i Drukarnia 2014, s. 117-146.
- KNOPEK J., *Polacy w Grecji: historia i współczesność*, Bydgoszcz: Wydawnictwo Uczelniane WSP 1997.
- KOPEĆ J.J., *Kalwarie i cykle drogi krzyżowej w kulturze polskiej oraz ich związki z topografią Je-rozolimy*, w: *Jerozolima w kulturze europejskiej*, red. P. Paszkiewicz, T. Zadrozny, Warszawa: Instytut Sztuki PAN 1997, s. 225-242.
- KORWIN S.A., *Stosunki Polski z Ziemią Świętą*, Warszawa: PAX 1958.
- KOTARSKI E., *Sarmaci i morze: marynistyczne początki w literaturze polskiej XVI-XVII wieku*, War-szawa: Wydawnictwo Naukowe PWN 1995.
- KULCZYCKA D., *Obraz Ziemi Świętej w prozie polskiej doby romantyzmu*, Zielona Góra: Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego 2012.
- KUŽIĆ K., *Hodočasnici palmieri iz Poljske i Litve u hrvatskim primorskim krajevima (1400. – 1600.) uz osvrt na Latvijce i Estonce*, „Povijesni Prilozi” 2018, nr 54, s. 101-136.
- LENCZEWSKI O., *Zbiór notatek i zapisków o Ziemi Świętej o. Norberta Golichowskiego OFM w Ar-chiwum Prowincji OO. Bernardynów w Krakowie*, w: *Zbiory archiwalne w archiwach i poza archiwami*, red. D. Magier, Siedlce: Archiwum Państwowe w Siedlcach – Wydawnictwo Naukowe UwS 2024, s. 143-155.
- MAJEWSKA B., *Wschód w kulturze i piśmiennictwie*, w: *Słownik literatury staropolskiej*, red. T. Mi-chałowska, Wrocław–Warszawa–Kraków: Zakład Narodowy im. Ossolińskich 1990, s. 915-924.
- MANDZIUK J., *Polscy pielgrzymi do Ziemi Świętej w czasach staropolskich*, „Karpacki Przegląd Naukowy” 2021, nr 3, s. 153-173.
- MURATOWICZ W., *Gloria sacrosancti Hierosolymitani Sepulchri Christi Domini...*, Warszawa 1755.
- MURPHY-O'CONNOR J., *Przewodnik po Ziemi Świętej*, tłum. M. Burdajewicz, Warszawa: Oficyna Wydawnicza „Vocatio” 1999.
- NOWAK M., *Polacy na Bliskim Wschodzie (XVI-XVIII w.)*, „Prometeusz” 2004, nr 3, s. 19-26.

- OLSZEWICZ B., *Geografia polska w okresie odrodzenia*, Warszawa: PIW 1957.
- OSSOWSKA K., *Pierwsze opisy podróży Polaków do Ziemi Świętej – wprowadzenie do badań w ujęciu geopoetyki*, „Meluzyna” 2014, nr 1 (1), s. 21-33.
- OSSOWSKA K., *Geopolityka w badaniach pierwszych opisów podróży Polaków do Ziemi Świętej*, w: *Badania młodych naukowców*, red. P. Szczepańczyk, t. 1, Siedlce: Wydawnictwo Unitas 2016, s. 183-197.
- OSSOWSKA K., *O niespokojnych nocach polskich pielgrzymów zwiedzających Ziemię Świętą w XVI w.*, w: *Sen, marzenie, zaświaty w literaturze i kulturze*, t. 2: *Kultura*, red. P. Poterała, K. Ossowska, M. Sadowski, Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego 2017, s. 55-63.
- OSSOWSKA K., *Opisy fauny i flory Ziemi Świętej pochodzące z XVI-wiecznych relacji polskich pielgrzymów*, w: *Motywy flory i fauny w literaturze i kulturze*, red. M. Kuran, Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego 2018, s. 285-302.
- OSSOWSKA K., *Peregrynacja do Ziemi Świętej – rzecz o motywacji Jana Goryńskiego do odbycia pielgrzymki*, „Meluzyna” 2018, nr 1 (8), s. 5-15.
- OSSOWSKA-KULIŃSKA K., *Przestrzeń Ziemi Świętej w szesnastowiecznych deskrypcjach polskich pielgrzymów*, Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego 2022.
- PATEK A., *Kolekcja Czesława Horaina w zbiorach Archiwum Instytutu Polskiego i Muzeum im. Gen. Sikorskiego w Londynie jako źródło do badań nad dziejami Polaków w Ziemi Świętej*, „Studia Migracyjne – Przegląd Polonijny” 2021, nr 1, s. 239-258.
- PERTEK J., *Polacy na morzach i oceanach*, t. 1: *Do roku 1795*, Poznań: Wydawnictwo Poznańskie 1981.
- RABA J., *Ziemia Święta oczyma Polaków epoki renesansu*, w: *Rzeczpospolita między okcydentalizmem a orientalizacją*, t. 1: *Przestrzeń kontaktów*; t. 2: *Przestrzeń wyobrażeń*, red. F. Wolański, R. Kołodziej (Staropolski ogląd świata), Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek 2009, s. 262-289.
- RYGIEL S., *Palestyna. Podróże Polaków do Palestyny*, w: *Wielka Encyklopedia Powszechna Ilustrowana*, t. 55, Warszawa: Wydawnictwo S.J. Sikorskiego 1914, s. 104-106.
- SCHREINER S., *Das Heilige Grab in russischen und polnischen Pilger- und Reiseberichten aus dem 12. bis 16. Jahrhundert*, w: *Jerusalem – Ziel, Vision, Vorbild. Fünf Geschichten eines Erinnerungsortes in Judentum, Christentum, Islam und Baha’i*, red. A. Fuess, V. Leppin, Tübingen: Mohr Siebeck 2021, s. 121-199.
- ŚLABCZYŃSCY W. i T., *Słownik podróżników polskich*, Warszawa: Wiedza Powszechna 1992.
- ŚLABCZYŃSKI W., *Polscy podróżnicy i odkrywcy*, Warszawa: PWN 1988.
- ŚLABCZYŃSKI T., *Słownik polskich podróżników i odkrywców*, Warszawa: Wydawnictwo Globograf 2017.
- TAFIŁOWSKI P., *„Imago Turci”: studium z dziejów komunikacji społecznej w dawnej Polsce (1453-1572)*, Lublin: Wydawnictwo UMCS 2013.
- TETERYCZ-PUZIO A., *Polscy krzyżowcy*, Poznań: Wydawnictwo Poznańskie 2017.
- URBAN W., *Daty życia niektórych osób z XVI w. związanych z Krakowem. Przyczynki źródłowo-biograficzne*, „Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej” 1991, nr 1-2, s. 81-100.
- WOJCIECHOWSKI L., *Do świętej Katarzyny na Synaju i w Aleksandrii: opis pielgrzymki w nurcie piśmiennictwa pątniczego – od Breydenbacha do Wargockiego (1486-1610)*, Lublin: Werset 2013.
- ZARĘBSKI R., *Onomastykon szesnastowiecznych relacji z podróży do Ziemi Świętej*, w: *Nazwy własne a społeczeństwo*, red. R. Łobodzińska, t. 2, Łask: Oficyna Wydawnicza Leksem 2010, s. 497-510.

ZARĘBSKI R., *Bliski Wschód w XVI-wiecznych pamiętnikach polskich (na przykładzie wybranych kręgów tematycznych)*, „Przegląd Orientalistyczny” 2015, nr 3-4 s. 179-190.

ZIELIŃSKI S., *Mały słownik pionierów polskich kolonialnych i morskich. Podróżnicy, odkrywcy, zdobywcy, badacze, eksploratorzy, emigranci-pamiętnikarze, działacze i pisarze emigracyjni*, Warszawa: Nakładem Instytutu Wydawniczego Ligi Morskiej i Kolonjalnej 1933.

ŻOŁĄDŹ-STRZELCZYK D., *Peregrinatio académica. Studia młodzieży polskiej z Korony i Litwy na akademiach i uniwersytetach niemieckich w XVI i pierwszej połowie XVII w.*, Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM 1996.

EDITIONS OF JAN GORYŃSKI'S 16TH-CENTURY ACCOUNTS OF THE HOLY LAND

Abstract. This article presents the manuscript of the peregrination of the Mazovian nobleman Jan Goryński to the Holy Land and its two editions (1914, 1966). It is noted that these editions do not overlap with the manuscript in many places. So far, researchers have not caught these discrepancies, as they have only reached for the printed versions of the work. Nor have they been interested in thoroughly studying the account, to identify problematic questions in the description. To date, the only valuable work on Goryński's work that brings many new findings is an article by Marian Chachaj (2004).

Keywords: Old Polish accounts of the Holy Land; Jan Goryński; Palestine; memoirs